

نوبن، دوست قدیمی شخصی [امیرعباس] هویدا است. هر چند برای پرسنل وزارت خارجه محبوب است، ولی بسیاری احساس می کنند که کارایی و نفوذ وزارتخانه از زمان تصدی وی در آنجا، رو به کاهش نهاده است. خلعتبری ازدواج کرده است و چهار فرزند دارد. او و همسرش، فرانسه و انگلیسی صحبت می کنند». کاردار سفارت آمریکا در ایران در گزارشی با اشاره به این انتصاب به مسئول رده بالای خود نوشت: «از زمانی که وی وزیر خارجه شده، برای ما به سهولت در همه اوقات قابل دسترس بوده است».

در سه دهه بعد از جنگ جهانی دوم و به‌ویژه کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، سفیران آمریکا در تهران نقش بسیار تعیین کننده‌ای در امور داخلی ایران داشتند. یکی از مهمترین سفیران آمریکا در تهران، ریچارد هلمز، رئیس سابق سازمان سیا بود که دوران سفارت او با وزارت خلعتبری همزمان شد و این دو رابطه بسیار نزدیکی با هم پیدا کردند. خلعتبری در دست‌نوشته‌های خود، ریچارد هلمز را این طور معرفی کرده است: «او با توجه به سابقه‌اش و این که بعد از خاتمه دوره سفارت باز ارتباط خود را با ایران در رشته بازرگانی و حمل و نقل نگاه داشته است، قطعاً دارای مأموریت‌هایی بود. جای تردید نیست که با سابقه‌اش در سیا اشخاص را خوب می شناخته و با نزدیکی ای که با شخص کیسینجر داشته، در پیشرفت و توسعه روابط ایران و آمریکا سهم بزرگی داشته است.»

سندی از مکاتبه بین ریچارد هلمز و عباسعلی خلعتبری در دست است که در آن پس از اشاره به روند رو به رشد تبادل اطلاعات طبقه‌بندی‌شده بین دولتین و توافق دوجانبه بر سر محرمانه بودن این اطلاعات، پیشنهاد می نماید که یک تفاهم‌نامه دوجانبه را در خصوص تبادل اطلاعات طبقه‌بندی‌شده، که چه به‌طور مستقیم و چه غیرمستقیم بین دو دولت تبادل می گردد، تأیید نماید. در ادامه سند مواد مختلف این تفاهم‌نامه تشریح شده و بیان نموده که هرگونه سند، نوشته، نقشه، عکس، طرح، مدل، مشخصات و یا نمونه‌هایی که چه به صورت شفاهی و چه کتبی، یا به صورت انتقال تجهیزات و مصالح بین دو دولت مبادله می گردد، مشمول این تفاهم‌نامه می شود. همچنین براساس تفاهم‌نامه مزبور، به هر یک از متخصصین امنیتی دولت مقابل اجازه داده شده به قلمرو کشور طرف مقابل سفر کرده تا با مقامات امنیتی آن در مورد روش‌ها و تسهیلات لازم جهت حراست از اطلاعات طبقه‌بندی‌شده تبادل نظر به عمل آورد. تاریخ این سند، ۲۸ مه ۱۹۷۴ - ۷ خرداد ۱۳۵۳ - است. در ابتدای این تفاهم‌نامه آمده است: «مقتضی در اینجا به روند رو به رشد تبادل اطلاعات طبقه‌بندی‌شده بین دولتین ما اشاره می نماید. همان گونه که در روابط دیپلماتیک معمول است، این اطلاعات به‌طور محرمانه مبادله گردیده و توافقی بر این امر مقررمانه بودن آن‌ها حتماً رعایت گردد. این اصل در زمینه قوانین و مقررات داخلی در حراست از اسرار نظامی و دولتی منعکس و در بسیاری از قراردادهای دوو یا چندجانبه نیز گنجانده شده است. بنا به اعتقاد دولت آمریکا اطلاع از اصول حاکم بر تبادل این اخبار بسیار شایسته است، تا تبادل این گونه اطلاعات بین دو دولت با سهولت بیشتری انجام گیرد.» عباسعلی خلعتبری در ذیل این توافق نوشت: «در اینجا با کمال افتخار اعلام می دارد که دولت شاهنشاهی ایران با پیشنهاد مندرج در یادداشت فوق الذکر و ضمیمه آن موافقت خویش را اعلام می نماید. در رابطه با اطلاعاتی که از سوی دولت ایران ارائه می گردد، اصول و روش‌های مطرحه شامل تمام اطلاعات دارای طبقه‌بندی محرمانه، خیلی محرمانه می باشد، مگر آن که در مورد این گونه اطلاعات توافق خاصی دیگری به عمل آید... بدین وسیله موافقت می نماید که یادداشت شما و ضمیمه آن و این پاسخ از همین تاریخ به صورت قراردادی بین دو دولت تلقی گردد. با استفاده از این فرصت احترامات بی‌شائبه خود را تقدیم می دارد. عباسعلی خلعتبری -وزیر امور خارجه ایران.»

در دوران نخست‌وزیری امیرعباس هویدا و وزارت امور خارجه عباسعلی خلعتبری روابط دو دولت ایران و اسرائیل نیز بسیار گسترش یافت. خلعتبری در یادداشت‌های دوران زندان در این باره نوشته است: «ایران با اسرائیل روابط سیاسی رسمی و حقوقی دوزوره ندارد ولی از قریب بیست سال پیش با اسرائیل روابط عملی دوقطو داشته. اسرائیل در ایران نماینده رسمی ندارد ولی آژانس یهود که یک سازمان یهودی جهانی است در تهران یک دفتر برای امور مربوط به یهودیان ایرانی و ایرانیانی که به اسرائیل برای معالجه و کارهای دیگر می‌رفتند دارد که با وزارت امور خارجه در تماس بوده است. تردیدی نیست که دفتر آژانس یهود در تهران فعالیت‌های دیگری نیز دارد که به‌طور غیررسمی و سزی انجام می داد. حافظ منافع ایران در اسرائیل دولت سوئیس است که یک دفتر حفاظت منافع ایران در سفارت سوئیس دارد ولی عملاً چون کارهای ایرانیان به زبان فارسی انجام می گیرد، یک مأمور وزارت امور خارجه ایران به‌عنوان همکار سفارت از طرف دولت سوئیس به وزارت خارجه اسرائیل معرفی می گردد و در دفتری که به هزینه وزارت امور خارجه اجاره می شود کار می کند. روابط ایران با اسرائیل... تا آنجا که شنیده می شد بیشتر در زمینه اطلاعاتی و نظامی بود.»

❖ دستگیری و محاکمه و اعدام

با شدت گرفتن اعتراضات انقلابی در سال ۱۳۵۷ اعضای کابینه هویدا که در کابینه اموزگار نیز حضور داشتند یک به یک کنار گذاشته شدند و خلعتبری نیز اینگونه صحنه سیاست را ترک کرد. اما پیش از آن در سال پایانی وزارت علیه اقدامات انقلابیون فعال بود و ۲۵ دی ۱۳۵۶ درباره کمیته ایرانی دفاع از آزادی و حقوق بشر و نامه‌نگاری با دبیرکل سازمان ملل اظهار داشت: «گروهی که خود را طرفدار حقوق بشر معرفی کرده‌اند، نامه‌ای به کورت والدهایم نوشته‌اند و درخواست ملاقات با دبیرکل سازمان ملل متحد را کرده‌اند. دبیرکل سازمان ملل متحد در باره این نامه و تقاضای این عده با من گفت‌وگو کرد ولی خیلی میل داشتم که وی این افراد را می‌پذیرفت. مخصوصاً از ایشان انتظار داشتمیم که این ملاقات انجام شود، تا ایشان بدانند

که اینها چه طرز فکر و برداشتی از حقوق بشر دارند. اتفاقاً روزهای سفر والدهایم تظاهرات قم و دادن نامه به والدهایم با دو روز تاریخی در تاریخ معاصر ایران هم‌زمان بود که یکی روز ۱۷ دی روز کشف حجاب زنان ایران و آزادی زن ایرانی است و این عده جمعی از زنان همفکر و بستنگان خود را با چادر سیاه برای تظاهر علیه آزادی زن ایرانی بسیج کرده بودند. حال باید دید هدف این عده از این نوع تظاهرات چیست؟ و چرا پای مذهب را به میان می کشند در حالی که کشورهای عربی نیز که مهد اسلام هستند، این رویه را رها کرده‌اند. بنابراین به‌خوبی می‌توان نتیجه گرفت که هدف این گروه مخالفت با آزادی و تسلاوی حقوق زن و ردیف مهجوران و دیوانگان قرار داشتند، آنها در مقام ضعیفه و در دیف مهجوران و دیوانگان قرار داشتند، آنها در واقع به نام حقوق بشر با هر نوع حقوق انسانی و اجتماعی زنان مخالفت می کنند، افکار واقعی خود را که با ویژگی‌های عصر ما و دنیای امروز مبیانت دارد، نشان می‌دهد. روز بزرگ دیگر در تاریخ معاصر ما که با این روزها مصادف بود، روز ۱۹ دی سالروز اصلاحات ارضی و الغای رژیم رباب رعیتی است که اینها دست به تظاهرات علیه آن زدند. این نغمه‌های مخالف برای چیست؟ آیا جز برای این است که دهقان آزاد شده ایرانی بار دیگر به صورت رعیت سابق درآید؟ این تلاش‌های مذبحخانه جز نوحه‌سرایی در غم از میان رفتن رژیم رباب‌رعیتی است؟ هدف این به اصطلاح مدافعان حقوق بشر تجدید وضع گذشته برای زنان و دهقانان و دیگر گروه‌های جامعه ایرانی است و این به‌خوبی طرز فکر و برداشت‌های چهره واقعی این مدافعان حقوق بشر را نشان می‌دهد.»

خلعتبری که ۲۵ شهریور ۱۳۵۷ از وزارت کنار رفته بود بر خلاف بسیاری از رجال عصر پهلوی تهران را ترک نکرد و توسط انقلابیون دستگیر و زندانی شد. روز سه‌شنبه ۲۱ فروردین ۱۳۵۸، دادگاه رسیدگی به اتهامات عباسعلی خلعتبری و چند نفر دیگر از مقامات دوره شاه از جمله ناصر مقدم رئیس ساواک، حسن پاکروان رئیس سابق ساواک و وزیر اطلاعات دولت هویدا، سناتور محمدعلی علامه وحیدی، غلامرضا نیک‌پی شهردار تهران و ... برگزار شد. خلعتبری، متهم به افساد در زمین، قیام علیه حاکمیت ملی، عضویت در هیئت حاکمه ضدملت بود. روزنامه کیهان در گزارشی، جلسه محاکمه عباسعلی خلعتبری را پوشش داده است: «رئیس دادگاه: آقای خلعتبری شما متهم هستید به فساد در زمین، قیام علیه حاکمیت ملی، عضویت در هیئت حاکمه ضدملت، وزیر خارجه و عضو ارشد آن حکومت، شما شریک جرم آن حکومت بودید که به دست امپریالیست‌ها و اربابان آمریکایی اداره می شد. استخدام عناصر ساواک و سیا در وزارت خارجه و اعزام آن‌ها به خارج برای مراقبت جاسوسی از ایرانیان مقیم خارج. آقای خلعتبری شما از یک خانواده اوسلی هستسید بنابراین حقایق را بگویید و در مورد کیفر خواست اگر دفاعی دارید بفرمایید.

خلعتبری: در بازجویی که شده صمیمانه و بدون هیچ کم و کسر پاسخ دادم که وزیر امور خارجه در حقیقت کار یک رئیس دفتر روابط خارجی بوده. نتهتم‌ا من، بلکه پیش از من و بعد از من وظایفی به عهده آن‌ها گذاشته شده بود؛ به دربار می رفت و کسب تکلیف می کرد و شاه در این مورد تصمیم گیرنده همه کارها و برنامه‌ها بود و قدم به قدم سیاست را خود دنبال می کرد. وجود عناصر ساواک در وزارت خارجه صحیح است. همان طوری که در بالا گفتم با توجه به طبعیت امور خار جه، ساواک همیشه می خواست کار امور خارجه را کنترل کند، زیرا آن‌ها برای حفظ قدرت به وزارت خارجه اهمیت بیش تری می دادند. مدتی وزارت امور خارجه کار کنترل دانشجویان را به عهده گرفت، بعداً شورای هماهنگی برای کارهای دانشجویان تشکیل شد. آقای کاظمیان و یکی هم پرویز خوانساری در این راه تصمیم گیرنده بودند.

سؤال: آیا درست بود که سفیر ایران را در خارج به نام سفیر شاهنشاه آریامهر بخوانند؟

جواب: تمام فرامین برای سفرها به‌عنوان سفیر آریامهر صادر می شد. **سؤال:** شما یک فراماسونر بودید و اسم شما جزو لیست در آمده، هدف از لژ فراماسونری چیست؟

جواب: من شرکت داشتم. من در فرانسه در لژ بزرگ ملی فرانسه وارد شدم. البته ۲۵ سال پیش. لژ فراماسونری شهری را که در فرانسه دارد در ایران ندارد. چون انقلاب کبیر فرانسه به دست فراماسونرهای فرانسه صورت گرفت. من در ایران فعالیتی نداشتم.

سؤال: شاه عضو لژ نبود؟

جواب: نه.

سؤال: از جریان آتش زدن کریم‌پور شیرازی به دست شاه چه می دانید؟

جواب: من تا به حال چنین چیزی نشنیده‌ام.

سؤال: در جریان انعقاد قرارداد دفع زباله‌های اتمی جز شما چه کسی دخالت داشت؟

سه شنبه ۸ خرداد ۱۴۰۳
سال سوم • شماره ۵۱۷
www.hammihanonline.ir

جواب: من خبر نداشتم، اطلاع داشتم که یک سال پیش قرارداد بسته شده. علی اکبر اعتماد دخالت داشت.

سؤال: سیا از چه مسیری با وزارت خارجه رابطه برقرار می کند؟ **جواب:** مخفی است، اشخاصی بودند که سیا یا آن‌ها تماس می گرفت.

سؤال: نقش آمریکا در تعیین وزارت امور خارجه چه بود؟

جواب: نقش رسمی نداشت.

سؤال: در جریان انعقاد قرارداد دفع زباله‌های اتمی جز شما چه کسی دخالت داشت؟

جواب: من خبر نداشتم، اطلاع داشتم که یک سال پیش قرارداد بسته شده. علی اکبر اعتماد دخالت داشت.

سؤال: شما چرا همکاری می کردید؟ مگر جقدر حقوق به شما می دادند؟

جواب: ۱۱ هزار تومان!

سؤال: چرا به ملت خیانت کردید؟ شما که عضو این دستگاه بودید چرا پذیرفتید؟

جواب: این یک ادامه خدمت بود، من عضو کاری وزارت امور خارجه بودم. من پایه‌گذار سیستم گذشته نبودم...

سؤال: در بانک‌های سوئیس چقدر پول دارید؟ در کدام محل؟ یادداشت کنید.

جواب: ۸۰ هزار تومان در برلن و در ایران یک خانه دارم و یک آپارتمان.

سؤال: بعد از نابودی مملکت از نظر اقتصادی و سیاسی، صادقانه حقایق را بازگو کنید. بگذراید دنیا هم بفهمد و به این ملت از نظر تاریخی خدمت کرده باشید. چرا ایران به ظفار نیرو می فرستاد؟ بحرین چرا از ایران جدا شد؟ چطور شد که به این آسانی از بحرین گذشتند و سه جزیره بلااستفاده را به نام‌های تنب بزرگ و کوچک و ابوموسی را به دستور امپریالیست به ایران برگردانند؟

جواب: من مسئولیتی در این کار نداشتم. بیش ترش در دوران مسئولیت امور خارجه من نبود.

سؤال: دو جنایت از جنایت‌های شاه بگویید. شاه که خادم نبود، ایرانی هم نبود.

جواب: بلی شاه خیانت می کرد، او چند نفر را به دست خود کشته است. یکی همان کشتن بختیار در عراق بود. دیگری هم موضوع زندانیان سیاسی بود که به آن صورت کشته می شدند. خود من و خیلی از اشخاص از این موضوع اطلاع نداشتیم وقتی که این جریانات در روزنامه‌های خارج منتشر می شد من باخبر می شدم و جنایت دیگر شاه سانسور کتاب‌ها و عدم اجازه چاپ آن‌ها، ممنوع‌الکلم کردن نویسندگان که یک جنایت بی معنی بود. اودستور داد جلوی امواج ایدئیی را که نمی خواست بخوش کند بگیرند.

سؤال: شاه به فکر خودش بود یا ایران یا آمریکا؟

جواب: به فکر منافع خودش با همکاری آمریکا.

سؤال: از جنایت‌های شاه بگویید.

جواب: بلی شاه خیانت می کرد، او چند نفر را به دست خود کشته است. یکی همان کشتن بختیار در عراق بود. دیگری هم موضوع زندانیان سیاسی بود که به آن صورت کشته می شدند. خود من و خیلی از اشخاص از این موضوع اطلاع نداشتیم. وقتی که این جریانات در روزنامه‌های خارج منتشر می شد من باخبر می شدم،»

در ادامه ی گزارش روزنامه نگار کیهان آمده است: «خلعتبری در بین سخنان خود چندین بار به اشتباهات گذشته اش اذعان کرد و قبول کرد که نباید از شاه جنایت کار پیروی می کرد. چندین بار تصریح کرد: اشتباه کردم و انسان جایز الخطاست و مطالبی که از جانب دادگاه عنوان می شود تأیید می کنم.»

روزنامه اطلاعات هم در گزارشی، بخشی از جلسه رسیدگی به اتهامات عباسعلی خلعتبری در شعبه سوم دادگاه انقلاب اسلامی تهران به ریاست صادق خلخالی را پوشش داد. این روزنامه نوشت: «شعبه سوم دادگاه انقلابی مأمور رسیدگی به پرونده اتهامی عباسعلی خلعتبری وزیر اسبق امور خارجه بود. کیفر خواست علیه خلعتبری، گذشته از آن که او را مفسد فی الارض و محارب با خدا دانسته بود، وی را متهم به انتخاب سفرا و کنسول‌های شناخته شده ساواک در بسیاری از کشورهای خارجی و واسطگی خریدهای غیرقانونی و کمربشکن از کشورهای خارجی نمود. خلعتبری در دفاع از خود گفت من به‌عنوان وزیر امور خارجه، مأموران ساواک را به خارج نمی فرستادم. ساواک ما را مجبور می کرد که منتخبین ساواک را بفرستیم. شاه هم دستور داده بود ساواک دولتی است در داخل دولت. در مورد خرید و معاملات باید بگویم فقط با اجازه شخص شاه خرید از کشورهای دیگر ممکن بود من رؤسأ کاری نکردم. رئیس گفت: تو که تمامی ای چیزها را می دانستی چرا وزیر امور خارجه اش بودی؟ خلعتبری جواب داد: من ۵ سال پیش استعفا کردم اما استعفا ی مرا نپذیرفت. خلعتبری آنگاه به تفصیل از خود دفاع کرد و دادگاه پس از شنیدن دفاعیات او وارد شور شد.»

در نهایت عباسعلی خلعتبری که از سال ۱۳۵۰ تا سال ۱۳۵۷ به مدت هفت سال وزیر امور خارجه سحرگاه روز ۲۲ فروردین ۱۳۵۸ به جوخه اعدام سپرده شد. مسعود پهنود می گوید: «یکی از چند باری که خلخالی را دیدم فرصتی دست داد که سوالی بکنم که سال‌ها توی گلو ی من مانده بود: گفتم آقای خلخالی در دادگاه نادر جهانبانی و عباسعلی خلعتبری ما گروه آورده بودیم و فیلم می گرفتیم و فیلم‌هاش هست. در محاکمه خلعتبری معلوم شد که تفاله اتمی در ایران دفن نشده و کسی هم که پیشنهاد دفن تفاله اتمی را داده است، او نبوده... شما چرا در مصاحبه خود به دروغ گفتید سپهبد جهانبانی برای اسب‌هایش موزیک پخش می کرده است و خلعتبری در ایران تفاله اتمی دفن می کرده؟ و بعد جواب درستی از خلخالی نقل نمی کند.»

دیپلمات‌ها

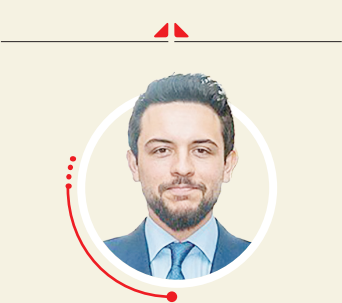
هدف از سفر وزیر خارجه عمان به تهران

بدر البوسعدی، وزیر امور خارجه عمان بعدازظهر دوشنبه با علی باقری، سرپرست وزارت امور خارجه دیدار و رایزنی کرد. به گزارش ایرنا، این اولین سفر وزیر امور خارجه عمان به کشورمان پس از شهادت حسین امیرعبد‌اللهیان وزیر امور خارجه فقید است. وی در نشست خبری با علی باقری، سرپرست وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی گفت: «برای همبستگی با ایران در مصیبت اخیر به تهران سفر کردم. خداوند همه را رحمت و در بهشت برین جای دهد.» وزیر خارجه عمان افزود: «امروز در خصوص ادامه رایزنی‌ها بین دو کشور صحبت کردیم و اینکه درباره پرونده‌های مختلف و همکاری‌های دوجانبه و مسائل مشترک در منطقه و دو کشور گفت‌وگو کردیم که در مقدمه آن مسئله فلسطین است و برادران فلسطینی ما با ظلم و کشتار جمعی و ویرانه‌سازی مواجهند و تلاش‌های زیاد سیاسی، حقوقی و دیپلماتیک صورت می‌گیرد که در مسئله فلسطین عدالت برقرار شود و ان‌شاءالله برای تشکیل کشور فلسطین محقق شود.»

مخالفت واشنگتن با قطعنامه علیه ایران

دیپلمات‌های غربی گفته‌اند ایالات متحده مخالف تلاش‌های بریتانیا و فرانسه برای محکوم کردن ایران در نشست حکام آژانس بین المللی انرژی اتمی در اوایل ژوئن است. به گزارش ایسنا، وال استریت ژورنال نوشت دیپلمات‌ها می‌گویند ایالات متحده تعدادی دیگر از کشورها را تحت فشار قرار داده تا در این نشست رای ممتنع بدهند و گفته است که این کاری است که واشنگتن انجام خواهد داد. مقامات آمریکایی لای علیه قطعنامه را نیز رد کرده‌اند. یک مقام مسئول آمریکایی با اشاره به اقدامات گروه هفت پس از حمله تلافی جویانه موشکی و پهپادی ایران به سرزمین‌های اشغالی در ماه گذشته، مدعی شد: «ما از طریق تحریم‌ها و انزوای بین المللی در حال افزایش فشار بر ایران هستیم.» یک مقام دیگر آمریکایی هم گفت «اینکه واشنگتن قصد دارد از ایجاد اختلال در روابط با ایران قبل از انتخابات ایالات متحده جلوگیری کند، درست نیست.» دیپلمات‌های اروپایی گفته‌اند که به نظر می‌رسد دولت بایدن تمایلی برای پیگیری یک تلاش دیپلماتیک جدی با ایران یا انجام اقدامات تنبیهی علیه برنامه هسته‌ای تهران ندارد.

امیدواری به گفت‌وگوها با ایران

حسین بن عبدالله ثانی، ولیعهد اردن، در گفت‌وگو با شبکه سعودی العربیه به نزدیکی روابط بین ایران و برخی کشورهای عربی اشاره کرد و افزود: «ما در اردن همواره به دنبال کاهش تنش در منطقه هستیم و ما همه کشورهای عربی، خواهان روابط حسنه با ایران براساس اصل حسن همجواری و عدم مداخله در امور دیگران هستیم.» به گزارش ایرنا، ولیعهد اردن افزود: «اگر می‌خواهیم روابط درستی داشته باشیم، باید به همه عوامل تنش رسیدگی و آن را حل و فصل کنیم.» ولیعهد اردن تصریح کرد: «گفت‌وگوی اردنی-ایرانی درباره همه مسائل وجود دارد و امیدواریم انشاءالله به‌ثمر برسد، اما برای من اولویت این است که اردن به میدانی برای جنگی منطقه‌ای تبدیل نشود.» وی درباره اوضاع منطقه نیز تصریح کرد: «مسئله فلسطین مسئله ما است و باوجود هزینه‌های سیاسی و اقتصادی که در این زمینه می‌پردازیم، به وظیفه خود در قبال ملت فلسطین عمل می‌کنیم.»